

Смјернице о правном субјективитету вјерских заједница или заједница увјерења

network of the participating States, have contacts and meetings among

framework the participating States will recognize and respect the freedom to
profess and practice, alone or in community with others, religion or belief
with the dictates of his own conscience.

respect for human rights and fundamental freedoms, including the freedom of
conscience, religion or belief
participating States will respect human rights and fundamental freedoms, including
thought, conscience, religion or belief, for all without distinction as to
religion.

promote and encourage the effective exercise of civil, political, economic,
other rights and freedoms all of which derive from the inherent dignity
and are essential for his free and full development.

OSCE
ODIHR

Смјернице о правном субјективитету вјерских заједница или заједница увјерења

Канцеларија ОЕБС-а за демократске институције и људска права (ОДИХР)
ул. Миодова 10
00–251 Варшава
Пољска
www.osce.org/odihr

© ОЕБС/ОДИХР 2019

Сва права задржана. Садржај ове публикације може се слободно користити и копирати у образовне и друге некомерцијалне сврхе, под условом да се уз такву репродукцију наведе да је извор ОЕБС/ОДИХР.

ИСБН 978-83-66089-39-6

Дизајн: Homework, Варшава, Пољска
Штампано у Босни и Херцеговини

Садржај

Увод	5
Глосар скраћеница	7
Дио I Слобода вјере или увјерења и дозвољене рестрикције уопштено . . .	8
Дио III Слобода испољавања вјере или увјерења у заједници са другима . .	14
Дио III Вјерске организације или организације увјерења	18
Дио IV Привилегије вјерских заједница или организација, односно заједница или организација увјерења	38
Анекс Одабране обавезе ОЕБС-а у области слободе вјере или увјерења . . .	43

Увод

Државе чланице ОЕБС-а су се, у ставу 16.3 Документа из Беча, из 1989. године, обавезале да ће “заједницама вјерника који практикују, или се спремају да прак-тикују своју вјеру, на њихов захтјев, признати статус утврђен уставним оквиром њихових држава.”

Ова обавеза представља реалност за многе вјерске заједнице и заједнице увјерења у региону ОЕБС-а. Међутим, у неколико држава чланице ОЕБС-а и даље су присутни изазови у њеном испуњавању, и на законодавном и на практичном нивоу. Примјена обавезних система регистрације, као и значајне практичне и законске препреке у добијању правног субјективитета и даље нарочито негативно утичу на права широког спектра вјерских заједница или заједница увјерења.

ОДИХР и Венецијанска комисија су, 2004. године, настојали да ријеше ове и низ других тема путем *Смјерница за разматрање законодавства које се односи на вјеру или увјерење*.¹ Од тада су друга регионална и универзална међународна тијела за заштиту људских права објавила низ изјава, мишљења и пресуда о овом питању. Због тога се чинило логичним да се изврши ажурирање Смјерница ОДИХР-а и Венецијанске комисије у овој области. Ова одлука потврђена је Одлуком Министарског савјета из Кијева, из 2013. године, о слободи мишљења, савјести, вјере или увјерења, којом се државе чланице ОЕБС-а позивају да се “уздрже од увођења рестрикција које нису у складу са обавезама у оквиру ОЕБС-а и међународним обавезама у вези са практиковањем вјере или увјерења међу појединцима и вјерским заједницама.”

Сврха ових Смјерница је да се обезбиједи да они, који раде на изради и примјени законодавства у области слободe вјере или увјерења, укључујући представнике цивилног друштва, на располагању имају референтни докуменат, који садржи минимум међународних стандарда у области признавања вјерских заједница или заједница увјерења. Овим документом не настоји се да се доведу у питање постојећи споразуми између држава и вјерских заједница или заједница увјерења, него жели да се опише правни оквир којим би се обезбиједило да заједнице, које желе да им буде додијељен правни субјективитет, добију једнаку прилику за то, те да се утврђени критеријуми примјењују на недискриминаторан начин. У наставку текста разрађена су питања регистрације и признавања вјерских заједница и заједница увјерења, и допуњује се Дио II.Ф Смјерница из 2004. године о “За-

1 Доступно на: <<http://www.osce.org/odihr/13993>>.

конима којима је регулисана регистрација вјерских организација/организација увјерења”. Међутим, Смјернице из 2004. године остају у потпуности важеће.

Ове Смјернице су производ свеобухватних консултација са цивилним друштвом и вла-диним званичницима. Одржана су четири округла стола, да би биле прикупљене повратне информације о нацртима овог документа, и то: у Кијеву (3. септембра 2013), Варшави (26. септембра 2013), Астани (10. октобра 2013) и Бриселу (24. октобра 2013), гдје се окупило више од 90 учесника из различитих средина и раз-новрсних квалификација. Осим тога, савјети за овај докуменат затражени су и од Експертне групе ОДИХР-а за слободу вјере и увјерења, дванаесточланог тијела независних експерата из читаве регије ОЕБС-а, који су именовани у фебруару 2013. године. Смјернице се ослањају и на важан посао који је у овој области оба-вио специјални извјестилац УН-а о слободи вјере или увјерења, професор Хајнер Билефелд (Heiner Bielefeldt). Захваљујемо се свим представницима цивилног друштва, члановима академске заједнице, владиним званичницима и осталима који су пружили стручно знање и коментарисали овај докуменат.

Ове Смјернице објављене су на интернет страници Венецијанске комисије, 16. јуна 2014. године.² Иако имамо привилегију да представимо уређену верзију овог документа, захвалност дугујемо бившем директору ОДИХР-а, амбасадору Јанезу Ленарчичу на смјерницама које је пружао, како би омогућио његово објављивање.

Искрено се надамо да ће се овај докуменат имати широку употребу и да ће помоћи свим вјерским заједницама и заједницама увјерења да добију статус који траже, чиме ће да буду створени услови да сви могу да уживају слободу вјере или увјерења, потпуно и достојанствено, како и заслужују.

Мајкл Џорџ Линк
(Michael Georg Link)
Директор ОДИХР-а

Др Дјани Букићио
(Gianni Buquicchio)
Предсједник, Венецијанска комисија

2 Уредио ОДИХР, након усвајања на 99. пленарној сједници Венецијанске комисије, 13-14. јуна 2014. године.

Глосар скраћеница

АКЉП	Америчка конвенција о људским правима
ЗЦК	Закон о црквама и конгрегацијама
ЕКЉП	Европска конвенција о људским правима
ЕСЉП	Европски суд за људска права
МПГПП	Међународни пакт о грађанским и политичким правима
ОЕБС	Организација за европску безбједност и сарадњу
ОДИХР	Канцеларија ОЕБС-а за демократске институције и људска права
УН	Уједињене нације
УН-ЕЦОСОЦ	Економски и социјални савјет Уједињених нација
СИ УН	Специјални извјестилац Уједињених нација о слободи вјере или увјерења

ДИО I

Слобода вјере или
увјерења и дозвољене
рестрикције уопштено

1. Слобода вјере или увјерења је основно право, признато међународним документима³ и обавезама ОЕБС-а.⁴ Међународним стандардима утврђено је да сви имају право на слободу мишљења, савјести и вјере.⁵ Ово право обухваћа слободу исповиједања вјере или увјерења, самостално или у заједници са другима, у јавности или приватно, молитвом, проповиједи, и обављањем вјерских дужности и обреда.⁶
2. Појмови “вјера” и “увјерење” треба широко да се тумаче.⁷ Полазна тачка за дефинисање примјене права на слободу вјере или увјерења мора да буде самодефинисање вјере или увјерења, иако надлежни органи, наравно, имају одређену надлежност за примјену објективних, формалних критеријума, како би одредили да ли су ови појмови доиста примјениви на одређени случај. Постоји мноштво различитих вјера и увјерења.⁸ Дакле, примјена права на слободу вјере или увјерења није ограничена на традиционалне религије и увјерења, или на вјере и увјерења чије су институционалне карактеристике или праксе аналогне традиционалним ставовима.⁹ Слобода вјере или увје-

3 Међународни пакт о грађанским и политичким правима (МПГПП), члан 18; Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода (ЕКЉП), члан 9; Америчка конвенција о људским правима (АКЉП), члан 12; и Повеља ЕУ о основним правима, члан 10.

4 Завршни документ Бечког састанка (трећи попутни састанак након Конференције у Хелсинкију), Беч (у даљњем тексту: Беч, 1989), ставови 11, 16, 17 и 32; Документ из Копенхагена усвојен на Конференцији људске димензије КЕБС-а 1990. године (у даљњем тексту: Копенхаген, 1990), став 9.4; Документ КЕБС-а из Будимпеште из 1994. године: «Ка истинском партнерству у новој ери» (у даљњем тексту: Будимпешта, 1994), став 27; Документ са 11. састанка Министарског савјета, Маастрихт (Maastricht), 2003. (у даљњем тексту: Маастрихт (Maastricht), 2003), став 9.

5 МПГПП, члан 18 (1); ЕКЉП, члан 9 (1); АКЉП, члан 12 (1); Копенхаген, 1990, став 9.4; Повеља ЕУ о основним правима, члан 10.

6 МПГПП, члан 18 (1); ЕКЉП, члан 9 (1); АКЉП, члан 12 (1); Копенхаген, 1990, став 9.4.

7 Савјет за људска права УН-а, *Извјештај специјалног извјештоица о слободи вјере или увјерења*, 22. децембар 2011, А/НРС/19/60 (у даљњем тексту: Извјештај СИ УН о признавању), став 38; *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан*, CDL-AD(2012)022, усвојено на 92. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 12-13. октобар 2012), став 34.

8 Извјештај СИ УН о признавању, став 31.

9 Одбор за људска права Уједињених нација, Општи коментар 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994)), став 2; *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије*, CDL-AD(2011)028, усвојено на 88. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 14-15. октобар 2011), ставови 22-24; *Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о добротинству Републике Јерменије*, CDL-AD(2010)054, усвојено на 85. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 18.-18. децембар 2012), став 43; ЕСЉП, 15. јуни 2010. године, *Грзелак против Пољске*, Представка бр. 7710/02, став 85; ЕСЉП, 25. мај 1993, *Кокинакис против Грчке*, Представка бр. 14307/88, став 31; и ЕСЉП, 18. фебруар 1999, *Бускарини и други против Сан Марина*, Представка бр. 24645/94, став 34.

рења штити теистичка, нетеистичка и атеистичка увјерења, као и право да се не исповиједа ниједна вјера или увјерење.¹⁰

3. Слобода вјере или увјерења блиско је повезана са другим људским правима и основним слободама, а нарочито са слободом изражавања,¹¹ слободом окупљања и удруживања¹² и правом на недискриминацију.¹³
4. Слобода одабира вјере или увјерења, укључујући право на промјену вјере или увјерења,¹⁴ не може да подлијеже никаквим ограничењима.¹⁵
5. Слобода изражавања вјере или увјерења може да се ограничи само ако је испуњен сваки од сљедећих критеријума:
 - А. Ограничење је прописано законом;¹⁶
 - Б. Сврха ограничења је заштита јавне безбједности, (јавног) реда, здравља или морала,¹⁷ или основних људских права и слобода других;¹⁸

10 Одбор за људска права Уједињених нација, Општи коментар 22 (UN Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 (1994)), став 2; Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона; Закону о управним прекршајима и Закону о добротинству Републике Јерменије, CDL-AD(2010)054, ставови 46-47.

11 Види, на примјер, Извјештај специјалног извјестиоца о слободи вјере или увјерења, Асме Јахангир, и специјалног извјестиоца о савременим облицима расизма, расне дискриминације, ксенофобије, и сличним облицима нетолеранције, Доудоа Диенеа (Doudou Diène), након Одлуке Савјета за људска права, бр. 1/107, о подстицању на расну и вјерску мржњу и промовисању толеранције, 20. септембар 2006, UN Doc. A/HRC/2/3, ставови 40-43.

12 ЕСЉП, 26. октобар 2000, Хасан и Чауш (Chaush) против Бугарске, Представка бр. 30985/96, став 62.

13 Мишљење о Закону ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, усвојено на 90. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 16-17. март 2012), став 19.

14 ЕКЉП, члан 9 (1); Копенхаген, 1990, став 9.4; Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 5; Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, усвојено на 92. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 12-13. октобар 2012), став 31.

15 МПГПП, члан 18 (2); АКЉП, члан 12 (2); Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 8; Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, усвојено на 92. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 12-13. октобар 2012), ставови 28 и 30.

16 МПГПП, члан 18 (3); ЕКЉП, члан 9 (2); АКЉП, члан 12 (3); Копенхаген, 1990, став 9.4; ЕСЉП, 30. јуни 2011, Association les Temoins de Jehovah против Француске, Представка бр. 8916/05, став 66-72.

17 Одбор за људска права Уједињених нација примјећује да «појам морала произлази из многих друштвених, филозофских и вјерских традиција; у складу са тиме, ограничења слободе испољавања вјере или увјерења ради заштите морала морају да се заснивају на начелима која не потичу искључиво из једне традиције» (Одбор за људска права Уједињених нација, Општи коментар 22, став 8).

18 МПГПП, члан 18 (3); усп. ЕКЉП, члан 9, којим се основе за ограничења свODE на «интересе јавне безбједности, заштиту јавног реда, здравља или морала, или заштиту права и слобода других»; усп. АКЉП, којом се основе за ограничења свODE на «јавну безбједност, ред, здравље или морал, или права или слободе других.»

- A. Ограничење је неопходно за остваривање једног од наведених циљева и сразмјерно је планираном циљу;¹⁹ и
- Г. Ограничење се не уводи у дискриминаторне сврхе, нити се примјењује на дискриминаторни начин.²⁰
6. Ограничења не смију да се уводе на начин којим се нарушава слобода вјере или увјерења.²¹ При тумачењу дјелокруга клаузула о дозвољеним ограничењима, државе треба да полазе од потребе за заштитом права загарантованих међународним документима.²²
7. Да би неко ограничење било “прописано законом”, законска одредба, којом се ограничење утврђује, треба да буде и адекватно доступна и предвидива. У том смислу, оно треба да буде довољно прецизно формулисано да омогући појединцима или заједницама – по потреби и адекватним савјетом – да регулишу своје понашање. Да би домаћи закон испунио ове захтјеве, мора да садржи мјеру правне заштите од самовољног уплитања органа власти у људска права и темељне слободе. У питањима која утичу на основна права, дискреционо право извршне власти, које се користи у виду неспутаних овлашћења, било би супротно начелима владавине права. Због тога, обим таквог дискреционог права надлежних органа власти и начин његовог коришћења треба да буду довољно јасно прецизирани законом.²³ Такође, ограничења не могу ретроактивно или самовољно да се уводе против одређених појединаца или група; нити могу да се уводе правилима која се представљају као закони, али која су толико нејасна да не преносе непристрасну поруку о ономе што закон налаже или која омогућавају произвољну примјену.²⁴

19 МПГПП, члан 18 (3); члан 12 АКЉП; усп. ЕКЉП, члан 9 (2) («неопходна у демократском друштву у интересу...»).

20 Одбор за људска права Уједињених нација, Општи коментар 22, став 8.

21 Ибидем

22 Ибидем

23 ЕСЉП, 26. октобар 2000, *Хасан и Чауш (Chaush) против Бугарске*, Представка бр. 30985/96, став 84; *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије, CDL-AD(2011)028*, став 35.

24 Уједињене нације, Економски и социјални савјет (УН-ЕЦОСОЦ), *Принципи из Сиракузе о ограничењима и одредбама о одступањима у Међународном пакту о грађанским и политичким правима (УН-ЕЦОСОЦ Принципи из Сиракузе), UN Doc. E/CN.4/1985/4, Анекс (1985), ставови В(ј) 15-18; Заједничко мишљење о слободи савјести и вјерским организацијама у Републици Киргистан Венецијанске комисије и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења, CDL-AD(2008)032, усвојено на 76. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 17-18. октобар 2008), став 6.*

8. Ограничења могу да се примјењују само за сврхе за које су прописана одредбама о слободи вјере или увјерења, а нису дозвољена по основама које нису утврђене у међународним документима, чак и ако би такве основе биле дозвољене као ограничења у односу на друга људска права или темељне слободе.²⁵

9. Ограничења морају да буду неопходна у складу са основама за ограничавање које су утврђене одредбама о слободи вјере или увјерења. Да би ограничење било неопходно, мора да буде директно повезано са, и сразмјерно конкретної потреби на којој се заснива,²⁶ а уплитање мора да одговара горућој социјалној потреби и да буде сразмјерно легитимном циљу који се жели остварити.²⁷ Појам “горућа социјална потреба” мора уско да се тумачи, што значи да ограничења не треба да буду само корисна или пожељна, него морају да буду неопходна.²⁸ Да би уплитање било сразмјерно, мора да постоји разумна повезаност између циља јавне политике дјеловања и средстава која се користе за његово остваривање. Осим тога, мора да постоји фер равнотежа између захтјева општег интереса и потребе за заштитом основних права појединца, мора да постоји релевантно и довољно оправдање за ограничење, и морају да се користе најмање наметљива расположива средства.²⁹

10. Дозвола државе не може да буде услов за коришћење слободе вјере или увјерења. Слобода вјере или увјерења, било да се исповиједа самостално, или у заједници са другима, јавно или приватно, не може се условљавати претходном регистрацијом или сличним поступцима, зато што она припада људским бићима и заједницама као носиоцима права, и не зависи од служ-

25 Одбор за људска права Уједињених нација, Општи коментар 22, став 8.

26 Ибидем

27 ЕСЉП, 25. новембар 1996, Вингров (*Wingrove*) против Уједињеног Краљевства, Представка бр. 17419/90, став 53.

28 ЕСЉП, 14. јуни 2007, Свјато-Микајлијска Парафија (*Svyato-Mykhalivska Parafiya*) против Украјине, Представка бр. 77703/01, став 116; ЕСЉП, 17. фебруар 2004, Горзелик (*Gorzelik*) и други против Пољске, Представка бр. 44158/98, ставови 94-95.

29 УН-ЕЦОСОЦ Принципи из Сиракузе, ставови А 10-14; Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије, CDL-AD(2011)028, став 36. Види и Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона; Закону о управним прекршајима и Закону о добротинству Републике Јерменије, CDL-AD(2010)054, став 35.

беног одобрења.³⁰ Као што се детаљније наводи у наставку текста, то значи и да је законско забрањивање и санкционисање нерегистрованог дјеловања неспојиво са међународним стандардима.

30 ЕСЉП, 13. децембар 2001, *Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије*, 45701/99, ставови 128-130; *Извјештај специјалног извјестиоца о слободи вјере или увјерења, Хајнера Билефелда (Heiner Bielefeldt)*, UN Doc.A/HRC/19/60, ставови 25 и 41.

ДИО II

Слобода испољавања
вјере или увјерења у
заједници са другима

11. Како је наведено, појединци уживају слободу вјере или увјерења, било сами, или у заједници са другима. Овај докуменат ће се односити на лица која дјелују у заједници са другима, да би користила слободу вјере или увјерења као “вјерске *заједнице* или *заједнице увјерења*.” Односиће се на вјерске заједнице или заједнице увјерења којима је, као “вјерским *организацијама* или *организацијама* увјерења,” признат статус правних лица у домаћем правном поретку.
12. Међународним правом људских права штити се широк спектар различитих изражавања вјере и увјерења у оквиру заједнице. Слободу испољавања вјере или увјерења чини слобода обављања молитве и проповиједи, практиковања и обиљежавања нечије вјере или увјерења. Међу овим врстама испољавања могу да се јаве значајна преклапања.
13. *Слобода обављања молитве*, између осталог, укључује слободу окупљања у вези са вјером или увјерењем³¹ и слободу заједница да обављају ритуале и обреде којима директно испољавају своју вјеру или увјерење,³² као и различите праксе које чине дио наведених слобода, укључујући градњу и одржавање мјеста за молитву са слободним приступом,³³ коришћење обредних формула и предмета и приказивање симбола.³⁴
14. *Слобода обиљежавања и практиковања*, између осталог, укључује обредне чинове, али и обичаје, попут: поштовања правила исхране,³⁵ ношење карак-теристичне одјеће или покривала за главу,³⁶ учешће у обредима повезаним са одређеним животним фазама³⁷ и коришћење одређеног језика којим обично говори нека група у практиковању своје вјере,³⁸ те слободу оснивања и одржавања одговарајућих добротворних или хуманитарних институција и поштовање празника и дана одмора.³⁹

31 Генерална скупштина УН-а, *Декларација о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења*, 25. новембар 1981, А/RES/36/55, став 6 (а).

32 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 4.

33 Беч, 1989, став 16.4; Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (а).

34 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 4.

35 Ибидем

36 Ибидем

37 Ибидем

38 Ибидем

39 Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (б) и 6 (х).

15. *Слобода практиковања и проповиједања вјере или увјерења*, између осталог, укључује поступке у оквиру извршавања основних активности вјерских група, као што су право да се организују према својим хијерархијским и институционалним структурама⁴⁰ и право да бирају, именују и мијењају своје особље у складу са сопственим захтјевима и стандардима, и са сваким слободно прихваћеним аранжманом између њих и државе;⁴¹ слобода оснивања богословија или вјерских школа;⁴² слобода обучавања вјерских службеника у одговарајућим институцијама;⁴³ право да, у адекватној мјери, производе, набављају и користе потребне предмете и материјале који се односе на обреде или обичаје вјере или увјерења;⁴⁴ право вјерских заједница, институција и организација да производе, увозе и врше дистрибуцију вјерских публикација и материјала;⁴⁵ право сваког појединца да пружа и прима вјерско образовање на језику по сопственом избору, било индивидуално, или заједно са другима, на мјестима адекватним за те сврхе,⁴⁶ укључујући слободу родитеља да обезбиједи вјерско и морално образовање своје дјеце у складу са сопственим увјерењима;⁴⁷ право тражења и примања добровољних финансијских и других доприноса од појединаца и институција;⁴⁸ и слобода успостављања и одржавања комуникације са појединцима и заједницама у питањима вјере и увјерења на домаћем и међународном нивоу,⁴⁹ између осталог, кроз путовања, ходочашћа и учешће у скуповима и другим вјерским догађајима.⁵⁰

40 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 4.

41 Беч, 1989, став 16.4; Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (г); Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 4.

42 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 4.

43 Беч, 1989, став 16.8.

44 Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (ц).

45 Беч, 1989, став 16.10; Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (ц) и (д).

46 Докуменат из Беча, 1989, став 16.6.

47 Докуменат из Беча, 1989, став 16.7.

48 Беч, 1989, став 16.4; Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (ф); *Мишљење о нацрту закона о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама у Украјини*, CDL-AD(2006)030, усвојено на 68. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 13-14. октобар 2006), став 34.

49 Декларација УН-а о елиминацији свих облика нетолеранције и дискриминације по основу вјере или увјерења, став 6 (и).

50 Докуменат из Беча, 1989, став 32.

16. Како је наведено, слобода испољавања вјере или увјерења у заједници са другима, својствена је људским бићима као носиоцима права, и не подлијеже никаквим претходним ограничењима у виду примјене обавезних поступака регистрације или сличних процедура.⁵¹ Због тога, сва ограничења различитих описаних видова испољавања слободе вјере или увјерења морају да испуњавају строге критеријуме из Дијела I.

51 ЕСЉП, 12. мај 2009, Масаев против Молдавије, Представка бр. 6303/05, став 26; Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије, CDL-AD(2011)028, став 69; Заједничко мишљење о слободи савјести и вјерским организацијама у Републици Киргистан Венецијанске комисије и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења, CDL-AD(2008)032, став 89.

ДИО III

Вјерске организације или организације увјерења

17. Као што је описано у Дијелу II, међународним правом људских права штите се вјерске заједнице или заједнице увјерења, било да имају правни субјективитет или немају. Међутим, вјерске заједнице или заједнице увјерења могу да одлуче да оснују вјерске организације, како би себи омогућиле дјеловање у правној сфери. У смислу овог документа, “вјерске организације или организације увјерења” су вјерске заједнице или заједнице увјерења којима је признат статус независних правних лица у националном правном поретку. У домаћем законодавству може да се говори о признавању правног субјективитета, уз коришћење бројних различитих назива и мноштва правних техника, како би се обезбиједило да вјерске заједнице или заједнице увјерења могу да функционишу као правна лица у домаћем правном поретку. Без обзира на метод који су одабрале за извршење обавезе обезбјеђивања добровољног приступа правном субјективитету за вјерске заједнице или заједнице увјерења, државе морају да обезбиједи да постојећи домаћи законски оквир којим се то омогућава буде усклађен са међународним документима за заштиту људских права којима су потписнице, те са другим њиховим међународним обавезама. Државе такође морају да обезбиједи да приступ правном субјективитету не буде тежи за вјерске заједнице или заједнице увјерења у односу на друге врсте група или заједница. У овом дијелу је детаљније описан међународни правни оквир, као и искуства добре праксе из појединих држава.

У Сједињеним Америчким Државама, појединац или “удружења појединаца уједињених за посебну сврху, која имају дозволу за пословање под одређеним називом” могу да испуњавају услове за статус “лица” у складу са законом (*Pembina Consol. Silver Mining & Milling Co. против државе Пенсилваније (Pennsylvania)*, 125 U.S. 181, 189, 8 S. Ct. 737, 741, 31 L. Ed. 650 (1888)). Појединци, организације или привредни субјекти могу да добију правни субјективитет као такав. Дакле, вјерске заједнице могу да оснивају комерцијалне организације (као што су корпорације, предузетничке радње, јавна трговачка друштва, партнерства са ограниченом одговорношћу и друштва са ограниченом одговорношћу) или непрофитне организације (обично су организоване као корпорације), како би добиле правни субјективитет. Привредни субјекти и непрофитне корпорације послују у складу са законом државе у којој су основане. Већина вјерских група у Сједињеним Америчким Државама организоване су као непрофитне корпорације у складу са примјењивим државним законом и савезним

Законом о унутрашњим приходима (на примјер, 26 U.S.C. § 501(c)), како би обезбиједиле повољан статус и третман који подразумеива ослобађање од пореза.

У **Естонији**, на субуставном нивоу, правни субјективитет вјерских заједница и заједница увјерења регулисан је Законом о непрофитним организацијама и Законом о црквама и конгрегацијама (ЗЦК). Према ЗЦК-у, вјерско удружење је правно лице у грађанском праву. То је непрофитна организација. ЗЦК садржи пет различитих врста вјерских организација: (1) цркве; (2) конгрегације; (3) удружења конгрегација; (4) манастири; и (5) вјерска друштва. Конгрегација (или удружење конгрегација) може да буде удружење физичких лица која исповиједају хришћанску или неку другу вјеру (или увјерење). Исто се односи и на манастире. Не постоје значајна ограничења у погледу одабира одговарајућег правног облика за дјеловање вјерских заједница.

У **Шпанији** постоје три међусобно повезана облика правног субјективитета, који су отворени за вјерске заједнице:

- а) “*Confesiones religiosas*”, основни облик правног субјективитета за заједнице, цркве и вјерске заједнице;
- б) “*Entidades religiosas*”, којим се правни субјективитет даје одређеним територијалним, придруженим или структуралним огранцима признатих “*confesiones religiosas*.” “Сјемениште”, “бискупија”, “локална заједница” или “црква” или “територијална подружница” једне “*confesión religiosa*” према шпанском закону може да буде “*entidad religiosa*”, како би се поједноставила правна питања; и
- в) “*Federaciones religiosas*”, савези које чини група “*confesiones religiosas*” које имају неке заједничке карактеристике (као што је догма, историјско поријекло, итд.). Постоје и “*Federaciones de entidades religiosas*”.

Поред тога, свака вјерска група или група увјерења може да се упише у државни Регистар удружења као обично удружење.

18. Мора се напоменути да је самостално постојање вјерских заједница или заједница увјерења пријеко потребно за плурализам у демократском друштву и да то питање лежи у средишту заштите коју доноси слобода вјере или увјерења.⁵² То се директно односи не само на организацију ових заједница као таквих, него и на ефективно уживање права на слободу вјере међу свим њиховим активним члановима. Када организациони живот заједнице није заштићен слободом вјере или увјерења, и сви други аспекти индивидуалне слободе вјере постају угрожени.⁵³ Могућност оснивања правног лица ради колективног дјеловања у некој области од заједничког интереса, један је од најважнијих аспеката слободе удруживања, без којег би то право било лишено сваког значења. Што се тиче организације вјерске заједнице, утврђено је и да одбијање њеног признавања као правног лица представља уплитање у право на слободу вјере из члана 9 ЕКЉП-а, које користи сама заједница, као и њени поједини чланови.⁵⁴ Због тога су се државе чланице ОЕБС-а обавезале да ће “заједницама вјерника који практикују, или се спремају да практикују своју вјеру у уставним оквирима својих држава, на њихов захтјев, признати статус који им је омогућен у њиховим државама.”⁵⁵
19. Према међународном праву људских права, у вези са слободом удруживања, одбијање државе да одобри правни субјективитет удружењу појединаца на основу вјере или увјерења, представља уплитање у коришћење права на слободу вјере или увјерења.⁵⁶ Утврђено је да одбијање органа власти да региструју неку групу или укину њен правни субјективитет директно утиче

52 ЕСЉП, 26. октобар 2000, *Хасан и Чауш (Chaush) против Бугарске*, Представка бр. 30985/96, став 62; ЕСЉП, 9. јули 2013, «*Sindicatul Pastorul Cel Bun*» против Румуније, Представка бр. 2330/09, став 136; ЕСЉП, 13. децембар 2001, *Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије*, Представка бр. 45701/99, став 118, и ЕСЉП, 22. јануар 2009, *Свети синод Бугарске православне цркве Митрополит Инокентиј (Mitropolit Inokentiy) и други против Бугарске*, Представка бр. 412/03 и 35677/04, став 103.

53 ЕСЉП, 26. октобар 2000, *Хасан и Чауш (Chaush) против Бугарске*, Представка бр. 30985/96, став 62.

54 ЕСЉП, 1. октобар 2009, *Кимлија (Kimlya) и други против Русије*, Представка бр. 76836/01 и 32782/03, став 84.

55 Беч, 1989, став 16.3.

56 ЕСЉП, 1. октобар 2009, *Кимлија (Kimlya) и други против Русије*, Представка бр. 76836/01 и 32782/03, став 84; ЕСЉП, 10. јуни 2010, *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, став 101; ЕСЉП, 17. фебруар 2004, *Горзелик (Gorzelik) и други против Пољске*, Представка бр. 44158/98, став 52 и ЕСЉП, 1. јули 1998, *Сидиропулос (Sidirooulos) и други против Грчке*, Представка бр. 26695/95, став 31; *Мишљење о правном статусу вјерских заједница у Турској и праву Цариградског патријархата на коришћење придјева «Екуменски»*, CDL-AD (2010)005, које је усвојила Венецијанска комисија на 82. пленарној сједници (Венеција, 12-13. март 2010), ставови 6 и 9; *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о изменама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије*, CDL-AD(2011)028, став 64; ОЕБС/ОДИХР и Венецијанска комисија, *Смјернице за разматрање законодавства које се односи на вјеру или увјерење*, 2004. године (у даљњем тексту: Смјернице из 2004), став 8.

на саму групу, као и на њене предсједнике, осниваче или поједине чланове.⁵⁷ Дакле, утврђено је да одбијање признавања правног субјективитета вјерских заједница или заједница увјерења представља уплитање у право на слободу вјере или увјерења⁵⁸ које користи сама заједница, као и њени поједини чланови.⁵⁹

20. Право на правни субјективитет од пресудног је значаја за потпуно остваривање права на слободу вјере или увјерења. Неколико кључних аспеката живота заједнице организоване у овој области постају немогући или изузетно тешки када не постоји приступ правном субјективитету. Такви аспекти укључују посједовање банковних рачуна и обезбјеђивање правосудне заштите за заједницу, њене чланове и имовину;⁶⁰ одржавање континуитета у власништву над вјерским објектима; изградњу нових вјерских објеката; оснивање и вођење школа и високошколских установа; омогућавање масовне производње предмета који се користе у вјерским обичајима и обредима; запошљавање особља; и успостављање и управљање медијима.⁶¹

57 ЕСЉП, 10. јуни 2010, *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, став 101; ЕСЉП, 15. јануар 2009, *Удружење грађана Радко и Паунковски против Бивше Југословенске Републике Македоније*, Представка бр. 74651/01, став 53; ЕСЉП, 19. јануар 2006, *Уједињена македонска организација Илинден и други против Бугарске*, Представка бр. 59491/00, став 53; ЕСЉП, 3. фебруар 2005, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) i Ungureanu* против Румуније, Представка бр. 46626/99, став 27 и ЕСЉП, 31. август 1999, *АРЕН Üldözötteinek Szövetsége и други против Мађарске* (Дец.), Представка бр. 32367/96.

58 Одбор за људска права УН-а, 21. октобар 2005, *Безгрешна сестра св. Јосипа и 80 сестара проповједница Светог Крижа трећег реда Св. Франје у Мензингену из Шри Ланке против Шри Ланке*, саопштење 1249/2004, став 7.2.

59 ЕСЉП, 10. јуни 2010, *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, став 101; ЕСЉП 31. јули 2008, *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas и други против Аустрије*, Представка бр. 40825/98, ставови 79-80, и ЕСЉП, 13. децембар 2001, *Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије*, Представка бр. 45701/99, став 105.

60 ЕСЉП, 10. јуни 2010, *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, став 102; ЕСЉП, Кимлија (*Kimlya*) и други против Русије, Представка бр. 76836/01 и 32782/03, став 85; ЕСЉП, 31. јули 2008, *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas и други против Аустрије*, Представка бр. 40825/98, став 66; ЕСЉП, 13. децембар 2001, *Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије*, Представка бр. 45701/99, став 118; ЕСЉП, 3. април 2008, *Коретски (Koret-skuu) и други против Украјине*, Представка бр. 40269/02, став 40, и ЕСЉП, 16. децембар 1997, *Католичка црква Канеа (Canea) против Грчке*, ставови 30 и 40-41; *Мишљење о нацрту закона о вјерској слободи и општем режиму вјера у Румунији, усвојено на 64. пленарној сједници Венецијанске комисије* (Венеција, 21-22. октобар 2005), CDL-AD(2005)037-е, став 23; *Мишљење о правном статусу вјерских заједница у Турској и праву Цариградског патријархата на коришћење придјева «Екуменски»*, CDL-AD (2010)005, став 68.

61 Извјештај СИ УН о признавању, ставови 46-51.

У **Холандији**, правна лица имају иста права и обавезе према релевантним дијеловима грађанског права (Имовинско право) као и физичка лица, у складу са чланом 2:5 Грађанског законика (којим је прописано да “у смислу имовинског права, правно лице је једнако физичком лицу, осим ако из Закона не произлази супротно”). Вјерске деноминације, које лако могу да добију правни субјективитет – као што је удружење, фондација или *sui generis* црквена организација – могу да врше правне послове, као што је подношење тужби, склапање уговора и подношење захтјева за издавање дозволе за коришћење земљишта, између осталог. У том смислу, не постоје различите категорије правних лица; у складу са тиме, све вјерске деноминације, које су организоване као једна од наведене три врсте правних лица, могу да врше такве правне послове.

21. Због тога, свако негирање правног субјективитета вјерске заједнице или заједнице увјерења треба да се оправда под строгим условима утврђеним у Дијелу I Смјерница. Истовремено, према међународном праву људских права, вјерске заједнице или заједнице увјерења не би требале имати обавезу да траже правни субјективитет, ако то не желе.⁶² Можда је сама одлука о томе да ли ће се службено регистровати или не вјерске природе, а уживање права на слободу вјере или увјерења не смије да зависи од тога да ли је група затражила и добила правни субјективитет.⁶³ Државе су развиле различите праксе које, на примјер, укључују полицијску контролу, надзор, рестриктивне мјере које подразумевају затварање мјеста за молитву, заплъену имовине, финансијске санкције, притварање,⁶⁴ онемогућавање приступа услугама службеника, ограничавање вршења дистрибуције или посједовања вјерске литературе или ограничавање слободе преобраћања других у нечију вјеру или увјерење. Јасно је да ове и сличне мјере нису у складу са међународним стандардима ако се уводе само због тога што нека вјерска заједница или заједница увјерења није затражила или добила правни субјективитет.

62 Извјештај СИ УН о признавању, став 58: «Придржавајући се универзалистичког тумачења људских права, државе морају да обезбиједје услове да сви појединци могу да уживају слободу мишљења, савјести, вјере или увјерења на основу поштовања њиховог разумијевања самих себе у читавој овој области. Поштовање слободе вјере или увјерења као људског права не зависи од административних процедура регистрације, јер слобода вјере или увјерења већ има статус људског права, прије и независно од одобрења државе у том смислу.»

63 *Заједничко мишљење о слободи савјести и вјерским организацијама у Републици Киргистан Венецијанске комисије и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења*, CDL-AD(2008)032, став 26.

64 Извјештај СИ УН о признавању, став 70.

У **Италији**, вјерске заједнице могу да буду конституисане као непризната удружења (*associazione non riconosciuta*), у складу са чланом 36-38 Грађанског законика. То је најједноставнији модел који примјењују и политичке партије и синдикати. Иако заједница на овај начин не добија правни субјективитет, вјерска заједница добија пословну способност (укључујући независност у имовинским питањима и могућности примања донација и покретања судског поступка) у потпуној слободи, док њен конституишући акт или статут не подлијеже никаквој државној контроли. Формирање непризнатог удружења веома је једноставно: потребна су најмање три члана, статут и нотарски акт.

У **Естонији**, закон не забрањује дјеловање вјерских удружења која нису регистрована. Главни недостатак нерегистрованих субјеката је у томе што не могу да се представљају као правна лица, и због тога не могу да користе права и заштиту коју има правно лице вјерског карактера. Ипак, као вјерска група и даље уживају Уставом заштићену колективну слободу вјере. Не постоји ограничење као такво за нерегистровану вјерску заједницу да мора да одржава вјерске састанке или церемоније у нечијем дому или изнајмљеним просторијама. Према закону, колективна слобода вјере или увјерења може да се ограничи само ако наноси штету јавном реду, здрављу или моралу, те ако крши права и слободе других.

Вјерске заједнице у **Њемачкој**, које нису регистроване као удружење или одређени други облик правног лица, имају статус нерегистрованих удружења (нерегистрована удружења регулисана су чланом 54 Грађанског законика Њемачке), као и друга правна лица. Овакво удружење има иста права као и друштво према грађанском праву (*Gesellschaft bürgerlichen Rechts*), као и дјелимичну пословну способност; у пракси, судови широко користе аналогије са одредбама које се односе на регистрована удружења.

У правилу, вјерске групе и заједнице или групе и заједнице увјерења, које су присутне у **Ирској**, формирају се као добровољна удружења, без правног субјективитета. Удружење без правног субјективитета је група лица која вежу препознатљива правила и која имају чланство које може да се утврди. Та правила одређују начин приступања и напуштања удружења, те ко контролише удружење и његова средства и под којим

условима (види Окиф (O’Keefe) против Калена (Cullen) (1873) IR 7 CL 319 и Држава Колхин (Colquhoun) против Дарсија (D’Arcy) и других [1936] IR 641). Генерално, имовином удружења заједнички располажу чланови, а не само удружење. Удружење без правног субјективитета не може да покрене тужбу, нити може да буде предмет тужбе у сопствено име. За удружења без правног субјективитета не постоје захтјеви у погледу регистрације.

22. Постоје различити начини да се вјерским заједницама или заједницама увјерења омогући да затраже правни субјективитет, ако то желе. Неки домаћи правни системи то раде путем процедура које укључују судове, а неки путем подношења захтјева владиној агенцији. У зависности од државе, вјерским заједницама или заједницама увјерења може да буде на располагању мноштво различитих облика правног субјективитета, као што су: трустови, корпорације, удружења и фондације, као и различите *sui generis* врсте правног субјективитета, које су специфичне за вјерске заједнице или заједнице увјерења.

Да би се регистровала као непрофитне корпорације, вјерска удружења у **Сједињеним Америчким Државама** морају да донесу статут и правилнике. Статут чине структуралне информације, укључујући назив организације, адресу, заступника који врши регистрацију и непрофитну сврху која се ослобађа од пореза. Правилницима се утврђују правила и процедуре организације, у којима се често прецизно наводи ко може да буде члан Одбора директора и дужина мандата чланова; када и како се одржавају састанци; те начин именовања службеника. Укратко, у њима је описано пословање организације. Да би постале непрофитне корпорације, вјерске заједнице и заједнице увјерења морају да поднесу захтјев одговарајућој владиној агенцији за признавање таквог статуса. Такође, морају да доставе Образац 1023 или Образац 1024 савезној Служби за унутрашње приходе, како би били ослобођени од пореза на савезном нивоу. У већини случајева, када се одобри ослобађање од пореза на савезном нивоу, то аутоматски подразумева и ослобађање од пореза на државном и локалном нивоу.

У Бившој Југословенској Републици Македонији,⁶⁵ Основни суд Скопље II надлежан је за вођење Јединственог судског регистра цркава, вјерских заједница и вјерских група. Подаци надлежног регистра су јавни. Министар правде прописује формат и садржај захтјева према надлежном регистру и начин његовог вођења. Државно тијело надлежно за односе између државе и вјерских заједница, Комисија за односе са вјерским заједницама и вјерским групама води евиденцију о регистрованим црквама, вјерским заједницама и вјерским групама, али није надлежна за обраду њихове регистрације.

23. Без обзира на систем који се користи у регулисању приступа правном субјективитету и на конкретне појмове који се користе у описивању облика правног субјективитета који су отворени за вјерске заједнице или заједнице увјерења, домаће законодавство у овој области мора да буде усклађено са међународним документима о заштити људских права и обавезама ОЕБС-а.⁶⁶ То, између осталог, значи да вјерске организације или организације увјерења морају да буду у могућности да извршавају читав низ вјерских активности, и активности које обично извршавају регистрована невладина правна лица.⁶⁷
24. С обзиром на то да широк спектар правних послова могу да обављају само актери који су признати као правна лица, приступ правном субјективитету за вјерске заједнице или заједнице увјерења треба да буде брз, транспарентан, правичан, инклузиван и недискриминаторан.⁶⁸

⁶⁵ Дана 12. фебруара 2019. године на снагу су ступили уставни амандмани којима Бивша Југословенска Република Македонија мијења име у Република Сјеверна Македонија.

⁶⁶ Каталог закона о регистрацији вјерских организација/организација на основу увјерења може да се пронађе у Смјерницама из 2004. године, Дио II.Ф (1).

⁶⁷ ЕСЉП, 14. јуни 2007, Свјато-Микајлијска Парафија (*Svyato-Mykhaylivska Parafiya*) против Украјине, Представка бр. 77703/01, став 123; Мишљење о Закону ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном статусу цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 30-35; Заједничко мишљење Венецијанске комисије, Генералне дирекције за људска права и правна питања Савјета Европе и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама и о Закону о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Јерменије, CDL-AD(2009)036, усвојено на 79. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 12-13. јуни 2009), став 39.

⁶⁸ Извјештај СИ УН о признавању, став 54; Мишљење о нацрту закона о измјенама и допунама Закона, бр. 02/L-31, *α*лободи вјере, CDL-AD(2014)012, усвојено на 98. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 21-22. март 2014) став 43фф.

25. Сваки поступак који вјерским заједницама или заједницама увјерења пружа приступ правном субјективитету не треба да садржава оптерећујуће захтјеве.⁶⁹ Неки од примјера оптерећујућих захтјева, који нису оправдани према међународном праву су, између осталог: да захтјев за регистрацију морају да потпишу сви чланови вјерске организације и да мора да садржи њихова пуна имена, датуме рођења и мјеста пребивалишта;⁷⁰ да статут вјерске организације мора да садржи сувише детаљне информације;⁷¹ да се плаћају изузетно високе или неразумне регистрационе таксе; да вјерска организација мора да има одобрено правно сједиште;⁷² или да вјерско удружење може да функционише искључиво на адреси која је наведена у документима за регистрацију.⁷³ Чини се да такви захтјеви нису неопходни у демократском друштву по основама које су набројане у међународним документима за заштиту људских права. Такође, вјерске заједнице или заједнице увјерења, које су заинтересоване за добијање правног субјективитета, не би требале да се суочавају са непотребним бирократским оптерећењима или дуготрајним или непредвидивим периодима чекања.⁷⁴ Ако се у правном систему, у оквиру поступка регистрације, захтијевају одређени документи за добијање правног субјективитета, те документе треба да издају надлежни органи.⁷⁵

69 Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона; Закону о управним прекршajима и Закону о добротинству Републике Јерменије, CDL-AD(2010)054, став 68; Мишљење о нацрту Закона о измјенама и допунама Закона, бр. 02/L-31, о слободи вјере, CDL-AD(2014)012, став 67фф.

70 Извјештај СИ УН о признавању, став 44.

71 Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршajима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије, CDL-AD(2011)028, став 66.

72 Ставови Одбора за људска права, од 26. јула 2005, Сергеј Малаховски (*Sergei Malakhovsky*) и Александер Пикул (*Alexander Pikul*) против Бјелорусије, Ком. бр. 1207/2003, став 7.6.

73 Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, ставови 80-82.

74 Извјештај СИ УН о признавању, став 55.

75 ЕСЉП, 17. јули 2012, Фусу Аркадије (*Fusu Arcadie*) и други против Молдавије, Представка бр. 22218/06, став 37-38.

Поред удружења и фондација које су отворене за све врсте вјерских заједница и заједница увјерења, у **Холандији** постоји специфична врста правног субјективитета која је доступна искључиво црквама. Чланом 2:2(1) Грађанског законика, правни субјективитет се даје тзв. “*Kerkgemeenschappen*” (буквално: “црквене заједнице”). Грађанским закоником нису дефинисане “*Kerkgemeenschappen*”: као такве, дефиниције могу да се пронађу у судској пракси и правној доктрини. Касациони суд сматра да вјерске организације – *ex lege*, које не морају да буду признате од стране државе – представљају црквене заједнице са правним субјективитетом, ако испуњавају сљедеће услове: (i) активности организације усмјерене су на вјеру; (ii) организациона структура је јасно видљива; и (iii) организација је изразила спремност да се манифестује као црква. У пракси, ови минимални услови не представљају озбиљне препреке.

26. Што више заједница треба да има приступ процесу добијања правног субјективитета, без искључивања било које заједнице зато што не представља традиционалну или признату религију, или због преуског тумачења или дефиниција вјере или увјерења.

Осим тога, добијање правног субјективитета не треба да буде условљено високим бројем припадника вјерске заједнице или заједнице увјерења. Државе би требало да се побрину за то да узимају у обзир потребе мањих вјерских заједница и заједница увјерења,⁷⁶ те треба да имају у виду чињеницу да одредбе, којима се захтијева висок минимални број чланова, непотребно отежавају функционисање новоуспостављених вјерских заједница.

⁷⁶ Извјештај СИ УН о признавању, став 44.

Према ставу 5 Закона о непрофитним организацијама **Естоније**, за формирање вјерског друштва потребна су тек два лица.

Правни систем **Албаније** не предвиђа никакве минималне услове у погледу чланства за три облика правног субјективитета вјерских заједница и заједница увјерења који су признати законима Албаније (удружења, центри и фондациије).

Грађанско право **Шведске** садржи само захтјев у погледу броја лица која чине одбор удружења, а обично се ради о три до пет лица.

28. Законодавством се не би требало захтијевати дуготрајно постојање у држави као услов за приступ правном субјективитету. Таквим захтјевом непотребно се ограничавају права вјерских заједница или заједница увјерења које су, можда, тек формиране у некој држави.⁷⁷
29. С обзиром на то да је слобода вјере или увјерења право које није ограничено на држављане,⁷⁸ законима не треба да се забрањује приступ правном субјективитету вјерским заједницама или заједницама увјерења зато што су неки од чланова оснивача одређене заједнице страни држављани,⁷⁹ или зато што им се сједиште налази у иностранству.⁸⁰
30. Правни субјективитет било које вјерске заједнице или заједнице увјерења не би требало да зависи од одобрења или позитивног мишљења других вјерских заједница или заједница увјерења, јер правни субјективитет одређене вјерске заједнице или заједнице увјерења није ствар других сличних заједница.⁸¹ Тражењем мишљења једне или више вјерских заједница или заједница увјерења о питањима која се тичу захтјева друге вјерске заједнице или организације увјерења за добијањем правног субјективитета доводи се

77 ЕСЉП, 1. октобар 2009, *Кимлија (Kimlya) и други против Русије*, Представка бр. 76836/01 и 32782/03.

78 *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан*, CDL-AD(2012)022, став 99; *Мишљење о Закони ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске*, CDL-AD(2012)004, став 93.

79 ЕСЉП, 5. октобар 2006, *Московски огранак Војске спаса против Русије*, Представка бр. 72881/01, став

80 Ибидем, ставови 83-85.

81 ЕСЉП, 24. јуни 2004, *Вергос (Vergos) против Грчке*, Представка бр. 65501/01, став 34; Извјештај специјалног извјестиоца УН-а о признавању, став 56.

у питање неутралност и непристрасност релевантних државних органа или званичника.⁸²

31. У испуњавању обавезе омогућавања приступа правном субјективитету, држава мора да поштује аутономију вјерских заједница или заједница увјерења.⁸³ У оквиру режима којим је регулисан приступ правном субјективитету, државе треба да поштују своје обавезе, тако што ће у домаћем законодавству препустити вјерској заједници или заједници увјерења да одлучи о свом вођству,⁸⁴ унутрашњим правилима,⁸⁵ суштинском садржају својих увјерења,⁸⁶ структури заједнице и методама именовања свештенства,⁸⁷ те о свом називу и другим симболима. Држава посебно треба да се уздржава од садржајног, за разлику од формалног разматрања статута и карактера вјерске организације.⁸⁸ Имајући у виду широк спектар различитих организационих облика, које вјерске заједнице или заједнице увјерења могу да преузму у пракси, потребан је висок степен флексибилности домаћег законодавства у овој области.⁸⁹

82 ЕСЉП, 26. септембар 1996, Манусакис (*Manoussakis*) против Грчке, Представка бр. 18748/91, став 47.

83 Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, став 72; Мишљење о нацрту закона о вјерској слободи и општем режиму вјера у Румунији, CDL-AD(2005)037, став 20; Мишљење о нацрту закона о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама у Украјини, CDL-AD(2006)030, став 30; Смјернице из 2004. године, Дио Д.

84 ЕСЉП, 22. јануар 2009, Свети синод Бугарске православне цркве Митрополит Инокентиј (*Mitropolit Inokentij*) и други против Бугарске, Представка бр. 412/03 и 35677/04, став 118-121; види ЕСЉП, 14. март 2003, Шериф (*Serif*) против Грчке, Представка бр. 38178/97, ставови 49, 52 и 53; ЕСЉП, 26. октобар 2000, Хасан и Чауш (*Chaush*) против Бугарске, Представка бр. 30985/96, ставови 62 и 78; ЕСЉП, 13. децембар 2001, Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије, Представка бр. 45701/99, ставови 118 и 123; и ЕСЉП, 16. децембар 2004, Врховни свети савјет Муслиманске заједнице против Бугарске, Представка бр. 39023/97, став 96.

85 Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, став 76.

86 Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона; Закону о управним прекршајима и Закону о добротинству Републике Јерменије, CDL-AD(2010)054, ставови 54 и 90. Мишљење о нацрту закона о правном положају цркве, вјерске заједнице и вјерске групе Бивше Југословенске Републике Македоније, CDL-AD(2007)005, усвојено на 70. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 16-17. март 2007), став 46.

87 Извјештај СИ УН о признавању, став 56.

88 Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, став 80.

89 Мишљење о Закону ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 39; Заједничко мишљење о слободи савјести и вјерским организацијама у Републици Киргистан Венецијанске комисије и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења, CDL-AD(2008)032, став 33.

Уставом **Пољске** (члан 25.1) и “Законом о гаранцији слободе вјере” Пољске утврђено је да у извршавању својих функција вјерске организације, између осталог, могу: да одређују вјерску доктрину, догму и обреде; да организују и јавно обављају вјерске обреде; да воде капеланску службу; да се владају према сопственим правилима (правна аутономија); да формирају, образују и запошљавају свештенство; да стичу, располажу и управљају покретном и непокретном имовином; да производе, купују и продају молитвене предмете; да користе масовне медије; да спроводе образовне активности; да спроводе добротворне активности; да формирају међуцрквене организације на државном нивоу; и да припадају међународним вјерским организацијама.

32. Одлука о неодобравању или укидању правног субјективитета вјерске организације или организације увјерења мора да се образложи према строгим критеријумима, који су описани у Дијелу I.⁹⁰ Одлука о неодобравању или укидању правног субјективитета вјерске организације или организације увјерења мора да садржи разлоге.⁹¹ Ти разлози треба да буду конкретни и јасни.⁹² Тиме се олакшава и коришћење права на жалбу (види став 35 у наставку текста).

90 ЕСЉП, 10. јуни 2010, *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, став 102; ЕСЉП, 31. јули 2008, *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas и други против Аустрије*, Представка бр. 40825/98, став 66, и ЕСЉП, 13. децембар 2001, *Митрополијска црква Бесарабије против Молдавије*, Представка бр. 45701/99, став 118; ЕСЉП, 3. април 2008, *Коретски (Koretsky) и други против Украјине*, бр. 40269/02, став 40, и *Католичка црква Канеа (Canea) против Грчке*, 16. децембар 1997, ставови 30 и 40-41; Смјернице из 2004, став 9.

91 *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о нацрту закона о слободи савјести и вјере и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона, Закону о управним прекршајима и Закону о односима између Републике Јерменије и Јерменске апостолске цркве Републике Јерменије*, CDL-AD(2011)028, став 38.

92 *Јеховини свједоци Москве и други против Русије*, Представка бр. 302/02, 10. јуни 2010, став 175; *Мишљење о Закону ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају црква, деноминација и вјерских заједница Мађарске*, CDL-AD(2012)004, став 38. *Заједничко мишљење Венецијанске комисије, Генералне дирекције за људска права и правна питања Савјета Европе и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама и о Закону о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Јерменије*, CDL-AD(2009)036, став 29.

У Естонији, према Закону о црквама и конгрегацијама (ЗЦК), став 14 (3), након одбијања захтјева за регистрацију вјерског удружења, регистрар (суд) мора да наведе разлог одбијања у писменој форми. У Закону су описане врсте разлога које суд може да наведе.

Према ЗЦК-у, став 14 (2), регистрар неће уписати вјерско удружење у регистар, ако:

- 1) статуту или други документи, које је вјерско удружење доставило, не испуњавају законске услове;
- 2) вјерско удружење својим активностима ремети јавни ред, наноси штету здрављу, моралу или правима и слободама других.

33. С обзиром на далекосежне и значајне посљедице одузимања правног субјективитета вјерској организацији или организацији увјерења по њен статус, финансирање и активности, свака одлука у том правцу треба да буде донесена само када више нема других могућности.⁹³ У случају тешких и поновљених преступа којима се угрожава јавни ред, такве мјере могу да буду примјерене, ако друге санкције не могу ефективно да буду примијењене, али само онда када су испуњени сви услови описани у Дијелу I ових Смјерница. У супротном би, у правилу, били повријеђени принципи пропорционалности и супсидијарности.⁹⁴ Како би се ови принципи испоштовали, законодавство треба да садржи низ различитих блажих санкција, као што су опомена, новчана казна или укидање пореских олакшица, које – у зависности од озбиљности преступа – треба да се примјењују прије разматрања укидања правног субјективитета.⁹⁵

93 *Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан*, CDL-AD(2012)022, ставови 93-94.

94 *Мишљење о нацрту Закона о слободи вјере, вјерским организацијама и узајамним односима са Владом Албаније*, CDL-AD(2007)041, усвојено на 73. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 14-15. децембар 2007) став. 48.

95 ЕСЉП, 8. октобар 2009, Тебиети Мухафиз Џемијети (*Tebieti Mühafize Cemiyeti*) и Исрафилов (*Israfilov*) против Азербејџана, Представка бр. 37083/03, став 82; ЕСЉП, 10. јуни 2010, Јеховини свједоци Москве и други против Русије, Представка бр. 302/02, став 159.

Према Грађанском праву **Холандије** (Грађански законик о “забрањеним правним лицима”), распуштање правних лица, укључујући вјерске заједнице које имају правни субјективитет, уређено је на сљедећи начин:

“Члан 2:20: Судска одлука о забрани рада правног лица

– 1. Када су активности правног лица супротне јавном реду, Окружни суд ће да забрани и распусти то правно лице на захтјев Јавног тужилаштва.

– 2. Када је сврха (циљ) правног лица дефинисана његовим статутом супротна јавном реду [тј. *order public*], Окружни суд ће да распусти то правно лице на захтјев Јавног тужилаштва. Прије распуштања, Окружни суд може правном лицу дати прилику и оставити одређени период да прилагоди своју сврху (циљ), тако да више не буде супротна јавном реду.”

[...]

Члан 2:21: Судска одлука о распуштању правног лица

[...]

-- 2. Окружни суд неће распустити правно лице ако му је дао прилику и оставио одређени период да испуни неопходне законске услове, и то је правно лице испунило наведене услове у датом периоду.[...]”

34. Укидање правног субјективитета вјерске *организације* или *организације* увјерења ни на који начин не смије да указује на то да дата вјерска *заједница* или *заједница* увјерења или њени чланови као појединци више не уживају заштиту слободe вјере или увјерења или других људских права и темељних слобода. Одзимање основних права таквим заједницама, или чак доношење одлуке о забрани њиховог рада, може да има озбиљне посљедице по вјерски живот свих њихових чланова, и због тога је потребно пазити да активности вјерске заједнице не буду спријечене или прекинуте само због преступа неких њених чланова. Тиме би се наметнула колективна санкција заједници као целини за дјела која треба да се припишу одређеним појединцима. Дакле, сви преступи појединих вођа и чланова вјерских организација треба да се рјешавају покретањем кривичног, управног или грађанског поступка против појединца који је у питању, а не против заједнице и других чланова.⁹⁶

96 Привремено заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о измјенама и допунама Закона о слободи савјести и вјерским организацијама, и о законима о измјенама и допунама Кривичног закона; Закону о управним прекршјајима и Закону о доброчинству Републике Јерменије, CDL-AD(2010)054, став 99. Заједничко мишљење Венецијанске комисије и ОЕБС/ОДИХР-а о Закону о слободи вјерских увјерења Републике Азербејџан, CDL-AD(2012)022, став 92.

35. Уопштено, потребно је омогућити ефективан правни лијек на домаћем нивоу, након што буде донесена одлука о непризнавању или укидању правног субјективитета вјерске заједнице или заједнице увјерења која оправдано може да тражи такав статус.⁹⁷ Државе имају општу обавезу да у пракси примијене мноштво стандарда утврђених међународним правом о људским правима, на примјер, чланом 2 (3) МПГПП-а и члановима 6(1) и 13 ЕКЉП-а, који налажу да појединци и заједнице мора да имају приступ суду који мора да им пружи ефективан правни лијек. Вјерске заједнице или заједнице увјерења због тога имају право на брзе одлуке о својим захтјевима за регистрацију (гдје је примјењиво),⁹⁸ као и право на жалбу.⁹⁹ Иако постоји више различитих система којима се обезбјеђује приступ правном субјективитету, укључујући системе у којима судови доносе иницијалну одлуку, као и оне у којима то раде административна тијела, приступ суду и прописно и ефективно разматрање релевантних одлука увијек треба да буду омогућени. Овај принцип примјењује се без обзира на то да ли независни суд директно одлучује о правном субјективитету или такву одлуку доноси административно тијело, у ком случају одлуку треба накнадно да контролише независан и непристрасан суд, укључујући право на жалбу вишој инстанци.¹⁰⁰

97 ЕСЉП, 27. фебруар 2007, Бисерика Адевараат Ортодокса Дин Молдова (*Biserica Adevărat Ortodoxă Din Moldova*) и други против Молдавије, Представка бр. 952/03, став 49-54.

98 ЕСЉП, 31. јули 2008, *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas* и други против Аустрије, Представка бр. 40825/98, ставови 78-80; Мишљење о Закону ССВИ, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 44.

99 Мишљење о Закону ССВИ, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 80. Заједничко мишљење Венецијанске комисије и Савјетодавног вијећа ОЕБС/ОДИХР-а за слободу вјере или увјерења о слободи савјести и вјерским организацијама у Републици Киргистан, CDL-AD(2008)032, став 31; Мишљење о Закону ССВИ, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 82.

100 Мишљење о Закону ССВИ, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају цркава, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, ставови 82-93.

У **Шпанији**, вјерска заједница којој је одбијен захтјев за регистрацију, може да искористи следеће правне лијекове:

(1) управни правни лијек пред Министарством правде; (2) судски поступак пред “Audiencia Nacional” (Национални виши суд); (3) поступак пред Врховним судом Шпаније (у случају неправилности које могу да се припишу суду “Audiencia Nacional”); и (4) специјални поступак за заштиту основних права пред Уставним судом.

У **Републици Молдавији**, према Закону о грађанском поступку, апликанти прво морају да прођу кроз несудски поступак рјешавања предмета против јавних органа власти. Прво мора да се поднесе захтјев надлежном Министарству, а ако Министарство не одговори у року од 30 дана, или ако подносилац захтјева није задовољан одговором Министарства, он може да се обрати суду. Ако одлука првостепеног суда не задовољава апликанта, он може да поднесе жалбу Апелационом суду, а потом и Врховном суду Молдавије.

36. У случајевима када су донесене нове одредбе у оквиру система којим је регулисан приступ правном субјективитету вјерских заједница или заједница увјерења, права постојећих заједница треба да буду загарантована адекватним прелазним прописима.¹⁰¹ Када се закони примјењују ретроактивно, или не штите постојеће интересе вјерских организација или организација увјерења (на примјер, ако налажу поновно подношење захтјева за добијање правног субјективитета у складу са новоутврђеним критеријумима), држава је дужна да докаже да су такве рестрикције у складу са критеријумима из Дијела I ових Смјерница. Држава мора да понуди објективне разлоге који би оправдали измјену важећег законодавства и показали да предложено законодавство не утиче на слободу вјере или увјерења више него што је строго неопходно у свјетлу наведених објективних разлога. Вјерске организације или организације увјерења не би требало да подлијежу претјерано оптерећујућим или дискриминаторним порезима на пренос имовине или другим таксама, ако нови прописи налажу пренос имовине која је у власништву раније постојећих правних лица.

101 Извјештај СИ УН о признавању, став 57.

37. Државе треба да обезбиједи да наведена права и принципи буду ефективно уграђени у њихов домаћи правни поредак, било кроз законе, подзаконске акте, праксе и/или политике дјеловања.¹⁰² Осим тога, државе треба да обезбиједи да владини званичници и тијела која се баве правним субјективитетом вјерских заједница или заједница увјерења познају принципе садржане у међународним стандардима слободе вјере или увјерења и да поступају у складу са њима.

102 Мaстрихт (Maastricht), 2003, став 9: [Министарски савјет] «се обавезује да ће обезбиједити и подржати слободу појединца да исповиједа и практикује вјеру или увјерење, самостално, или у заједници са другима, путем транспарентних и недискриминаторних закона, подзаконских аката, пракси и политика дјеловања, када је то потребно.»

У **Летонији**, Регистарска канцеларија разматра захтјеве за добијањем правног субјективитета, у складу са правилима управног поступка.

Према члану 4 тачка 1 Закона о управном поступку, примјењују се општи принципи Закона, укључујући:

- *Принцип поштовања права појединца*, којим се налаже да, приликом доношења одлуке, државна институција мора да поступа у складу са заштитом права и законских интереса појединца;
- *Принцип правде*, којим се налаже да државна институција дјелује у складу са овлашћењима утврђеним Законом, а своја овлашћења може да користи искључиво у складу са њиховим значењем и сврхом;
- *Принцип разумне примјене Закона*, којим се налаже да државна институција примјењује Закон коришћењем основних метода тумачења Закона, како би остварила најправеднији и најкориснији резултат;
- *Принцип забране самовоље*, којим се налаже да управни акт може да се базира искључиво на чињеницама које су неопходне како би се донијела одлука, уважавајући објективне и рационалне законске критерије;
- *Принцип законитости*, којим се налаже да државна институција може да донесе одлуку искључиво на основу Устава, закона и/или међународног права;
- *Принцип пропорционалности*, којим се налаже да државна институција, приликом примјене Закона, мора да размотри да ли је управни акт, који је неповољан за појединца, неопходан у демократском друштву;
- *Принцип процесне правичности*, којим се налаже да државна институција мора да доноси одлуке непристрасно и учесницима у поступку мора дати разумну прилику да буду саслушани и да изведу доказе, те да службеник, чија објективност у одређеној ствари може да се нађе под разумном сумњом, не учествује у процесу одлучивања.

ДИО IV

Привилегије
вјерских заједница
или организација,
односно заједница или
организација увјерења

38. Државе могу да одобре одређене *привилегије* за вјерске заједнице или организације, односно заједнице или организације увјерења. Такви примјери су финансијске субвенције, исплата финансијских доприноса вјерским заједницама или заједницама увјерења кроз порески систем, или обезбјеђивање чланства у јавним емитерима.¹⁰³ Додатни захтјеви могу да буду постављени пред вјерске заједнице или заједнице увјерења искључиво у случају када се одобре такве повластице, све док су такви захтјеви пропорционални и недискриминаторни.

У **Сједињеним Америчким Државама**, непрофитне вјерске институције уживају бројне повластице, укључујући:

- i. Све повластице које се обично одобравају корпорацијама, као што су могућност покретања тужби, склапање уговорних односа и подношење захтјева за издавање дозвола за коришћење земљишта;
- ii. Пореске олакшице за донације;
- iii. Непостојање пореза на добит;
- iv. Непостојање пореза на промет у већини случајева;
- v. Попуст на цијене поштанских услуга за слање више од 250 идентичних пошиљки;
- vi. Ограничена одговорност за директоре и службенике за рад организације; и
- vii. Приступ владиним и приватним грантовима.

У **Њемачкој**, у складу са чланом 3 став 6 Закона о порезу на промет (*Gewerbesteuer*gesetz), вјерске заједнице, које су уједно и корпорације јавног права, у одређеној мјери су ослобођене пореза на промет. Корпорације, удружења лица и имовине која према својим статутима, оснивачком или конституирајућем акту и стварном начину вођења пословања искључиво и директно раде на остваривању духовних циљева, ослобођена су пореза на промет. То се не односи на пословање привредног субјекта, изузев у области пољопривреде и шумарства.

¹⁰³ Извјештај СИ УН о признавању, став 59.

39. Држава има овлашћења да одобри такве привилегије, али при томе мора да се обезбиједи да се такве привилегије одобравају и додјељују на недискриминаторан начин.¹⁰⁴ У том смислу, третман мора да има објективно и разумно оправдање, што значи да је усмјерен на остварење легитимног циља и да постоји разуман однос пропорционалности између коришћених средстава и жељеног циља.¹⁰⁵
40. Постојање или закључивање споразума између државе и одређене вјерске заједнице, или законодавство којим се уводи посебан режим у корист вјерске заједнице, у принципу није у супротности са правом на недискриминацију на основу вјере или увјерења, под условом да постоји објективно и разумно оправдање за различито поступање, те да и друге вјерске заједнице могу да закључе сличне споразуме, ако то желе.¹⁰⁶ Споразумима и законодавством могу да се потврде историјске разлике у улози коју су различите религије играле и играју у историји одређене државе и друштву.¹⁰⁷ Разлика у поступању између вјерских заједница или заједница увјерења, која доводи до одобравања одређеног статуса у закону – који носи значајне повластице – док се истовремено ускраћује исти преференцијални третман другим вјерским заједницама или заједницама увјерења којима није одобрен исти статус компатибилна је са захтјевом за недискриминацијом на основу вјере или увјерења, све док држава има оквир за одобравање правног субјективитета вјерских група, са којим је повезан одређени статус. Све вјерске заједнице или заједнице увјерења требају имати једнаку прилику за остваривање овог статуса ако то желе, а утврђени критеријуми се примјењују на недискриминаторан начин.¹⁰⁸
41. Чињеница да је нека религија призната као државна, да је успостављена као службена или традиционална религија, или да њени сљедбеници чине већину становништва, може да представља прихватљив основ за додјелу специјалног статуса, под условом да то неће да наруши уживање људских права

104 Извјештај СИ УН о признавању, став 61; ЕСЉП, 25. септембар 2012, *Jehovas Zeugen in Österreich против Аустрије*, Представка бр. 27540/05, став 32; Смјернице из 2004. године, став Ф (2).

105 ЕСЉП, 9. децембар 2010, *Савез Црква "Ријеч Живота" и други против Хрватске*, Представка бр. 7798/08, став 86; ЕСЉП, 16. март 2010, *Оршуш и други против Аустрије*, Представка бр. 15766/03, став 156.

106 ЕСЉП, 9. децембар 2010, *Савез Црква "Ријеч Живота" и други против Хрватске*, Представка бр. 7798/08, став 85; ЕСЉП, 10. децембар 2009, *Копи (Корри) против Аустрије*, Представка бр. 33001/03, став 33.

107 Смјернице из 2004. године, Дио II.Б (3).

108 ЕСЉП, 10. децембар 2009, *Копи (Корри) против Аустрије*, Представка бр. 33001/03, став 92; Мишљење о Закону ССVI, из 2011. године, о праву на слободу савјести и вјере и правном положају црква, деноминација и вјерских заједница Мађарске, CDL-AD(2012)004, став 46.

и темељних слобода или да доведе до дискриминације припадника других религија или невјерника.¹⁰⁹ Одређене мјере, којима се врши дискриминација ових других, попут мјера којима се ограничава могућност запошљавања у државној служби или којима се одобравају економске повластице припадницима државне или доминантне религије, или намећу посебне рестрикције у практиковању других вјера, нису у складу са забраном дискриминације на основу вјере или увјерења и гаранцијом једнаке заштите.¹¹⁰

42. Права о којима се говори у другом и трећем дијелу овог документа, укључујући слободу исповиједања вјере или увјерења у заједници са другима и право на правни субјективитет, не смију да се посматрају као привилегија, него као право које чини темељни елемент слободе вјере или увјерења.¹¹¹ Као што је наведено, право на правни субјективитет не смије да се злоупотребљава као средство за ограничавање права појединаца или заједница које желе да користе своју слободу вјере или увјерења, тако што ће се то коришћење условљавати поступком регистрације, или сличним рестрикцијама. Са друге стране, што више заједница треба да има приступ правном субјективитету, без искључивања било које заједнице зато што не представља традиционалну или признату религију или увјерење. Различито поступање у односу на поступак одобравања правног субјективитета компатибилан је са принципом недискриминације само ако за то постоји објективно и разумно оправдање, ако различит третман нема непропорционалан утицај на коришћење слободе вјере или увјерења (мањинских) заједница и њихових чланова и ако процес добијања правног субјективитета за ове заједнице није претјерано тежак.¹¹²

109 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 9; *Запажања о финалном нацрту Устава Републике Тунис*, CDL-AD(2013)034, усвојено на 96. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 10-11. октобар 2013), став 27.

110 Одбор за људска права УН-а, Општи коментар 22, став 9; *Запажања о финалном нацрту Устава Републике Тунис*, CDL-AD(2013)034, усвојено на 96. пленарној сједници Венецијанске комисије (Венеција, 10-11. октобар 2013), ставови 27-37.

111 Извјештај СИ УН, став 30: «Држава мора да поштује слободу вјере или увјерења сваког појединца као неотуђиво – о којем не може да се преговара – право свих људских бића која сва имају статус носиоца права према међународном праву, путем урођеног достојанства.»

112 *Мишљење о нацрту Закона о измјенама и допунама Закона, бр. 02/L-31, о слободи вјере*, CDL-AD(2014)012, ставови 41-67.

Анекс

Одабране обавезе ОЕБС-а у области слободе вјере или увјерења

Хелсинки, 1975. (Питања која се односе на безбједност у Европи: 1.(а) Декларација о принципима на којима се уређују односи између држава чланица – Принцип VII):

“Државе чланице ће да поштују људска права и темељне слободе, укључујући слободу мишљења, савјести, вјере или увјерења свих, без обзира на расу, пол, језик или вјеру.”

(...)

“У том оквиру, државечланице ће да признају и да поштују слободу појединца да сам, или у заједници са другима, исповиједа и практикује своју вјеру или увјерење, на начин како му налаже његова савјест.”

Хелсинки, 1975. (Сарадња у хуманитарним и другим областима):

“Државе чланице (...) потврђују да религије, вјерске институције и организације које их практикују у уставном оквиру држава чланица и њихови представници могу, у подручјима својих активности, међусобно да остварују контакте и да одржавају састанке и размјењују информације.”

Мадрид, 1983. (Питања која се односе на безбједност у Европи: Принципи):

“Државе чланице (...) такође су споразумне са тиме да ће предузети потребне мјере како би обезбиједиле слободу појединца да сам, или у заједници са другима, исповиједа и практикује своју вјеру или увјерење, на начин како му налаже његова савјест. У том контексту ће, кад год је то потребно, консултовати религије, вјерске институције и организације, које дјелују у уставном оквиру својих држава.

Оне ће, у повољном свјетлу, да разматрају захтјеве заједница вјерника који практикују, или се спремају да практикују своју вјеру у уставним оквирима својих држава за признавање статуса утврђеног у њиховим државама за религије, вјерске институције и организације.”

Беч, 1989. (Питања која се односе на безбједност у Европи: Принципи):

(...)

“(11) [Државе чланице] потврђују да ће поштовати људска права и темељне слободе, укључујући слободу мишљења, савјести, вјере или увјерења свих, без обзира на расу, пол, језик или вјеру. Такође потврђују универзални значај људских права и темељних слобода, чије је поштовање пресудан фактор за мир, правду и безбједност, који су неопходни за развој пријатељских односа и сарадње међу њима самима, као и међу свим државама.”

(...)

“(16) Да би обезбиједиле слободу појединца да исповиједа и практикује своју вјеру или увјерење, државе чланице ће, између осталог,

(16.1) – предузети ефективне мјере да би спријечиле и елиминисале дискриминацију појединаца или заједница на основу вјере или увјерења у признавању, коришћењу и уживању људских права и темељних слобода у свим областима грађанског, политичког, економског, друштвеног и културног живота, и обезбиједиле ефективну равноправност вјерника и невјерника;

(16.2) – његовати окружење узајамне толеранције и поштовања између вјерника из различитих заједница, те између вјерника и невјерника;

(16.3) – заједницама вјерника, који практикују, или се спремају да практикују своју вјеру у уставним оквирима својих држава, на њихов захтјев, признати статус који им је омогућен у њиховим државама;

(16.4) – поштовати право тих вјерских заједница да

- оснивају и одржавају мјеста за молитву или окупљање са слободним приступом,
- да се организују према сопственој хијерархијској и институционалној структури,
- бирају, именују и смјењују своје особље у складу са својим релевантним захтјевима и стандардима, као и са сваким слободно прихваћеним аранжманом између њих и државе,
- траже и примају добровољне финансијске и друге доприносе;

(16.5) – покрећу консултације са представницима религија, вјерских институција и организација, ради бољег разумијевања захтјева вјерске слободе;

(16.6) – поштују право свих да пружају и примају вјерско образовање на језику који одаберу, било индивидуално, или заједно са другима;

(16.7) – у овом контексту, да поштују, између осталог, слободу родитеља да обезбиједи вјерско и морално образовање своје дјеце, у складу са сопственим увјерењима;

(16.8) – омогуће обуку вјерских службеника у одговарајућим институцијама;

(16.9) – поштују право вјерника појединаца и заједница вјерника да набаве, посједују и користе свете књиге, вјерске публикације на језику који одаберу, као и друге предмете и материјале који су повезани са практиковањем вјере или увјерења;

(16.10) – омогуће представницима религија, вјерским институцијама и организацијама да производе, увозе и врше дистрибуцију вјерских публикација и материјала;

(16.11) – у повољном свјетлу разматрају интерес вјерских заједница да учествују у јавном дијалогу, између осталог, путем масовних медија.

(17) Државе чланице признају да коришћење наведених права у вези са слободом вјере или увјерења може да подлијеже искључиво ограничењима утврђеним законом, која су у складу са њиховим обавезама према међународном праву и међународним обавезама. Оне ће, у својим законима и подзаконским актима и њиховој примјени, да обезбиједе потпуно и ефективно коришћење слободе мишљења, савјести, вјере или увјерења.”

(...)

“(32) Омогућиће вјерницима, религијама и њиховим представницима, у групама или индивидуално, да успостављају и одржавају директне личне контакте и узајамну комуникацију, у својим и другим државама, између осталог, кроз путовања, ходочашћа и учешће у окупљањима и другим вјерским догађајима. У овом контексту, сразмјерно таквим контактима и догађајима, укљученим лицима ће да буде дозвољено да набављају, примају и са собом носе вјерске публикације и предмете, који се односе на практиковање њихове вјере или увјерења.”

Копенхаген, 1990:

“Државе чланице још једном потврђују да [...]

(9.4) – сви имају право на слободу мишљења, савјести и вјере. Ово право обухваћа слободу промјене вјере или увјерења и слободу исповиједања вјере или увјерења, самостално, или у заједници са другима, у јавности или приватно, молитвом, проповиједи, обичајима и обредом. Коришћење ових права може да подлијеже искључиво рестрикцијама које су прописане законом и усклађене са међународним стандардима”;

(...)

“(32) (...) Лица која припадају националним мањинама имају право да слободно изражавају, чувају и развијају свој етнички, културни, језички или вјерски идентитет и да одржавају и развијају своју културу у свим њеним аспектима, без било каквих покушаја асимилације против њихове воље. Оне нарочито имају право (...)

(32.3) – да исповиједају и практикују своју вјеру, укључујући стицање, посједовање и коришћење вјерских материјала, и да спроводе вјерске образовне активности на свом матерњем језику”;

(...)

“(33) Државе чланице ће да штите етнички, културни, језички и вјерски идентитет националних мањина на њиховој територији, те ће да стварају услове за

унапређење тог идентитета. Оне ће да предузму потребне мјере у ту сврху након одговарајућих консултација, укључујући контакте са организацијама или удружењима мањина, у складу са поступком одлучивања у свакој држави посебно. Свака таква мјера ће да буде у складу са принципима једнакости и недискриминације у односу на друге заинтересоване грађане државе чланице.”

Будимпешта, 1994. (Одлуке: VIII. Људска димензија)”

“27. – [Државе чланице] Потврђујући своју определијеленост да обезбиједи слободу савјести и вјере и да његују окружење узајамне толеранције и поштовања између вјерника из различитих заједница, те између вјерника и невјерника, изразиле су забринутост због коришћења вјере за остваривање агресивних националистичких циљева.”

Мастрихт (Maastricht), 2003. (Одлуке: Одлука бр. 4/03 о толеранцији и недискриминацији):

“9. [Министарски савјет] Потврђује важност слободе мишљења, савјести, вјере или увјерења и осуђује сваку дискриминацију и насиље, између осталог, и против било које вјерске групе или вјерника појединца. Обавезује се да ће обезбиједити и подржати слободу појединца да исповиједа и практикује вјеру или увјерење, самостално, или у заједници са другима, путем транспарентних и недискриминаторних закона, подзаконских аката, пракси и политика дјеловања, када је то потребно.

Охрабрује државе чланице да затраже помоћ ОДИХР-а и његове Експертне групе за слободу вјере и увјерења.”

Кијев, 2013:

“Министарски савјет [...]:

Позива државе чланице да:

- У потпуности испуне обавезе ОЕБС-а у односу на слободу мишљења, савјести, вјере или увјерења;
- У потпуности испуне своје обавезе да обезбиједи право свих појединаца да исповиједају и практикују вјеру или увјерење, самостално, или у заједници са другима, у јавности или приватно, и да своју вјеру исповиједају подучавањем, праксом, молитвом и обредима, као и путем транспарентних и недискриминаторних закона, подзаконских аката, пракси и политика дјеловања;

- Се уздрже од увођења рестрикција, које нису у складу са обавезама у оквиру ОЕБС-а и међународним обавезама у вези са практиковањем вјере или увјерења међу појединцима и вјерским заједницама;
- Промовишу и подржавају отворен и транспарентан међувјерски и међурелигијски дијалог и партнерства;
- Настоје спријечити нетолеранцију, насиље и дискриминацију на основу вјере или увјерења, између осталог, у односу на хришћане, муслимане, Јевреје и припаднике других религија, као и у односу на невјернике, да осуђују насиље и дискриминацију на вјерском основу и настоје спријечити и заштитити од напада на лица или групе лица због њиховог мишљења, савјести, вјере или увјерења;
- Подстакну благовремено укључивање вјерских заједница и заједница увјерења у јавне расправе о релевантним приједлозима закона;
- Промовишу дијалог између вјерских заједница или заједница увјерења и владиних тијела, укључујући дијалог о питањима која се односе на коришћење мјеста за молитву и вјерску имовину, када је то потребно;
- Предузимају ефективне мјере да би спријечиле и елиминисале дискриминацију појединаца или вјерских заједница или заједница увјерења и невјерника од стране јавних званичника у обављању јавних функција;
- Донесу политике дјеловања, како би промовисале поштовање и заштиту мјеста за молитву и вјерских локација, вјерских споменика, гробаља и светишта од вандализма и уништавања.”

О ОДИХР-у

Канцеларија за демократске институције и људска права (ОДИХР) специјализована је институција ОЕБС-а која се бави изборима, људским правима и демократизацијом.

Са сједиштем у Варшави у Пољској, ОДИХР:

- Промовише демократске изборне процесе путем темељитог посматрања избора и спроводи пројекте пружања помоћи у изборном процесу, којима се јача смислена партиципативна демократија;
- Помаже државама чланицама ОЕБС-а у спровођењу обавеза из људске димензије пружањем стручног знања и практичне подршке у јачању демократских институција, кроз дугорочне програме оснаживања владавине права, цивилног друштва и демократског управљања;
- Помаже теренским мисијама ОЕБС-а у спровођењу њихових активности у оквиру људске димензије, између осталог, путем обука, законодавне подршке, размјене искустава и регионалне координације;
- Доприноси раном упозоравању и спречавању сукоба, кроз праћење испуњавања обавеза држава чланица у оквиру људске димензије ОЕБС-а; обезбјеђује редовне обуке о људским правима за владине органе, цивилно друштво и особље ОЕБС-а;
- Помаже државама чланицама у испуњавању њихових обавеза у погледу толеранције и недискриминације и подржава настојања на спречавању и реаговању на злочине из мржње и изразе нетрпељивости по основу расе, боје коже, пола, језика, вјере или увјерења, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног поријекла, имовинског статуса, статуса по рођењу или другог статуса.
- Дјелује као контакт тачка ОЕБС-а за питања Рома и Синта; промовише потпуну интеграцију група Рома и Синта у друштва у којима живе;
- Организује редовне састанке на тему испуњавања обавеза у оквиру људске димензије, као што су Састанак о имплементацији Људске димензије, годишњи Семинар Људске димензије и допунски састанци Људске димензије; и
- Спроводи родну стратегију путем израде и прилагођавања својих политика дјеловања и мјера, како би обезбиједио интегрисање родних питања (*gender mainstreaming*), паралелно спроводећи активности у правцу унапређења положаја жена у региону ОЕБС-а.

Експертиза

У ширим областима људских права и демократизације, експертиза и активности ОДИХР-а фокусиране су на сљедећа подручја: демократски избори, праћење испуњавања обавеза држава чланицама ОЕБС-а у погледу људских права, питања Рома и Синта, заштита људских права у борби против тероризма, слобода вјере или увјерења, цивилно друштво, слобода кретања, владавина права, равноправност полова и питања нетолеранције и дискриминације.

О Венецијанској комисији

Европска комисија за демократију кроз право – познатија као Венецијанска комисија, јер се састаје у Венецији – савјетодавно је тијело Савјета Европе које се бави уставним питањима.

Улога Венецијанске комисије је да пружа правне савјете својим државама чланицама, а нарочито да помаже државама које желе да ускладе своје правне и институционалне структуре са европским стандардима и међународним искуством у областима демократије, људских права и владавине закона.

Она такође помаже у обезбјеђивању дисеминације и обједињавања заједничког уставног наслеђа, играјући јединствену улогу у управљању сукобима, те пружа “хитну уставну помоћ” државама у транзицији.

Комисија има **59 држава чланица**: 47 држава чланица Савјета Европе, плус 12 других држава (Алжир, Бразил, Чиле, Израел, Казахстан, Република Кореја, Киргистан, Мароко, Мексико, Перу, Тунис и САД). Европска комисија и ОЕБС/ОДИХР учествују у пленарним сједницама Комисије.

Њени **индивидуални чланови** су универзитетски професори јавног и међународног права, судије врховних и уставних судова, чланови националних парламената и државни службеници. Државе чланице их именују на четири године, али они дјелују као појединци. Дјани Букићио (Gianni Buquicchio) је предсједник Комисије, од децембра 2009. године.

Комисија ради у **три подручја**:

- Демократске институције и основна права;
- Уставно правосуђе и редовно правосуђе;
- Избори, референдуми и политичке партије.

Њен **Стални секретаријат** налази се у Стразбуру у Француској, у сједишту Савјета Европе. **Пленарне сједнице** одржавају се у Венецији у Италији, у Scuola Grande di San Giovanni Evangelista, четири пута годишње (март, јуни, октобар и децембар).